

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређивачки одбор:

др *Алексић Радомир*, др *Грицаић Ирена*, др *Коларич Рудолф*, *Конески Блаже*,
др *Николић М. Берислав*, др *Павловић Миливој*, др *Пецо Асим*, др *Пешикан*
Миша, др *Стевановић Михаило*, др *Храсије Маје*

Главни уредник

М. СТЕВАНОВИЋ

књ. XXVI — св. 3—4.

БЕОГРАД
1963 — 1964.

VIII. Да укажемо још и на примјере у којима се огледа асимилација сугласника: сугласник *с* испред палаталног *њ* прелази у *ш*: *ш* *нега* (I, 28—29); безвучно *с* испред *б* прелази у *з*: *з* *Босниа* (I, 12—13). (Оба примјера из прве половине XV вијека).

То су неке од карактеристичнијих фонетских особина ових херцеговачких средњовјековних натписа. Мада је материјал бројно оскудан, он нам, ипак, дозвољава, да закључимо следеће: натписи одражавају говорно стање крајева гдје су и настали. То значи да су данашње говорне особине ових подручја ту аутоктоне и да оне представљају органски продужетак старијих говора херцеговачког тла. Надамо се да ћемо ускоро добити и натписе из осталих крајева Херцеговине који ће обогатити нашу историјску дијалектологију драгоцјеним материјалом и тако нам олакшати реконструкцију говора ранијих вјекова ових подручја.

А. Пецо

11. — Др АЛЕКСАНДАР МЛАДЕНОВИЋ: **О народном језику Јована Рајића**. Пос. изд. Матице српске 1964, 155 + резиме на руском + 8 слика у прилогу.

Треба поздравити сваки рад који доприноси расветљавању чињеница из историје нашег књижевног језика, поготову рад са таквим квалитетима какви су изражени у докторској дисертацији младог научника А. Младеновића. Аутор је наишао на један веома занимљив и осетљив проблем — на почетке стварања данашњег типа српско-хрватског књижевног језика. Испитивање улоге коју су у томе одиграли писци пре Вука (а и поред Вука) наводи читаоца на још праведнију оцену Вуковог значаја, као и на размишљања о томе како би се ти почети даље развили да није било Вука.

Опширно и темељно у оквирима одређеног материјала али концизно када се тиче далекусежнијег закључивања, А. Младеновић је врло добро обавио свој задатак. Одабравши једног од Вукових претходника, он је дао исцрпан опис народног елемента у његовим списима, ради чега је пажљиво пробрао изворе. Напоредо с тим бележио је руске, црквенословенске и српскословенске наносе, уз осврт и на остале стране утицаје, који су мање значајни. Прибележене црте Рајићевог језика поређене су, највише, са одговарајућим цртама код Орфелина и Доситеја, затим код Венцловића, нешто мало са истим цртама у језику дру-

гих, западнијих писаца, Рајићевих савременика, поред тога са Вуком, са данашњим стањем у војвођанским, првенствено сремским говорима, и са данашњим књижевним језиком. Посебно у одељку о графички занимљиве су паралеле са правилима датим у граматици М. Смолитског и у „руководству“, тј. приручнику А. Мразовића, као и са другим, у Рајићево време и пре њега присутним узусима о којима се сазнаје из палеографије.

Није потребно задржавати се на појединим резултатима тог минуциозног упоређивања. Можда је интересантно споменути оно што би се мање очекивало од писца какав је Рајић — његова сведочанства о народним облицима и речима без блиског ослоњања у српскословенским (или чак српским) традицијама дотадашње српске књижевности. То су, нпр.: *ладионица*, *расџовина*, *њиве*, *уздануши*, *своји ушију*, *кр'ају*, *закџеваши*: ја би изишао, ми би били; *буднемо*; *умеду*, *изгореду*; *очиња рука*, *оваковац*, *поћом*, *мал'* (= умало), *мрџвоглавце* итд. Разуме се, све ово не треба тумачити као уношење дијалектизама у писани опус, пошто је у Рајићево доба недостајао онај књижевни народни језик према коме би се одмеравала књижевна или некњижевна вредност. Важно је колико је Рајић унео народног елемента у своје дело, а мање је важно како тај елемент данас звучи, пошто је то условљено каснијим налажењем базе за књижевни језик. То зна и аутор студије (закључци на стр. 150). — Вредно је истаћи и један методолошки поступак, наиме да је А. Младеновић подвлачио и оне језичке црте у делима поменутих других књижевника и у народним говорима, којих нема код Рајића, чиме је још боље осветлио целокупност Рајићевог стваралаштва. — Исто је тако посебно успело Младеновићево разматрање фонетских особености на основу метра у Рајићевим стиховима, у случајевима кад само писање не даје основа за закључке.

Због велике количине нотираних појава било је тешкоћа око њихове класификације, тако да наилазимо на неуобичајено суседство — у истом одељку — појава *разабраши/избраши*, *величаштво/божештво*, *доиста/заиста*, *до њолика*, *нишша/нишшо*, *йрама* (= према), *началник* (све у одељку о гласу *а*), или у истом п о д о д е љ к у појаве *раздрешши*, *дакле*, *унићи* (сугласничке појаве). На неким местима цитирање литературе о појединим питањима, колебањима и нормама савременог језика има само формалне али не и суштинске везе са проблематиком о којој је реч.

Аутор закључује да је Рајићев „народни“ језик ближи правом народном него Орфелинов, мада не тако близак као Доситејев, да показује доста подударности са данашњим књижевним језиком, што је

разумљиво с обзиром на Рајићево сремско порекло, да се понешто разликује од данашњег сремског говора, пружајући тиме грађе за проучавање развитка тог говора; најзад, „не умањујући уопште значај Вуков, да заслуге за стварање нашег књижевног језика треба проширивати и на друге писце, бар што се скавске варијанте тиче, на оне који су у XVIII веку живели у Војводини и писали на народном језику“ (стр. 154).

И. Грицакџић

12. — MÉLANGES ANDRÉ VAILLANT. Revue des Études slaves. Tome quarantième. Paris, 1964.

Obimnoj, tematski široko obuhvatnoj, sugestivnoj naučnoj aktivnosti Andrea Vajana posvećen je zbornik sa trideset i tri naučna priloga, kao odjek francuske lingvistike i kao priznanje toj lingvistici za izrazito učešće u proučavanjima diferenciranih oblasti slavistike. Razvijajući u značajnim, krupnim linijama učenja Mejeova i tradicije jedne realne i tvoračke nauke, Andre Vajan je, svojom višestranom aktivnošću, radom na raznim disciplinama slavistike, udružio konkretne studije o jeziku Dominka Zlatarića, kao najbolji poznavalac istorije srpskohrvatskog jezika, sa studijama drugih slovenskih jezika, usmeravajući svoja naučna interesovanja ka problematici paleoslovenske zajednice i njenih odnosa prema baltičkim jezicima.

Takva naučna aktivnost je nadahnula dva članka koji čine okvir ovoga zbornika. U uvodnom članku Paskal (Pierre Pascal, *Avant-propos*) toplo i sugestivno prikazuje naučnu ličnost Vajana, njegov naučni stav. U završnom pak članku (André Mazon, *Post-scriptum*), doajen francuske slavistike, svojim prilogom ističe Vajanov značaj za razvoj francuske lingvistike.

Članci u zborniku, objavljeni po azbučnom redu autora, ovde će biti prikazani u tematskoj povezanosti.

Već A. Mazon, vraćajući se na pitanje glagolskog aspekta, daje pregled novijih radova, zadržavajući se i na semantičkoj interpretaciji. — Pol Gard (Paul Garde, *Problèmes du conditionnel dans les langues slaves*) iznosi stanje kondicionala u slovenskim jezicima, sa nerealizovanom uslovnošću („condition non réalisée“). Uslov je izražen bilo u zavisnoj rečenici, bilo nekim drugim sredstvom. Kondicional od starog optativa *bimī—bi*, bilo u vezi sa part. pr. *-lū*, bilo uz infinitiv, izražava želju govornog lica (st. optativ); u vrednosti kondicionala — oblik sa *-lū*. Optativski izražaj, na severu očuvan, na